

SOSIAALIPEDAGOGIIKKA KURAATTORITYÖHÖN?

Kuraattoripäivät 2012 – Lappeenranta 23.10.2012

Sanna Ryynänen, FT, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto

10:00–11:15 Alustus

- ▣ Näkymiä sosiaalipedagogiikkaan
- ▣ Pohdintoja toimintakulttuurista ja sen merkityksestä
- ▣ Yhteenvetäviä ajatuksia, eli mitä sosiaalipedagogiikka kuraattorityössä voisi tarkoittaa

11:15–11:45 Keskustelu ja yhteinen pohdinta

PSST.

Juttele hetki vieruskaverin – mieluiten ennestään tuntemattoman – kanssa siitä, mitkä asiat kuraattorityössä eniten mietityttävät / vaivaavat / haastavat.

4

Näkymiä sosiaalipedagogiikkaan

Näkymiä sosiaalipedagogiikkaan

5

Sosiaalipedagogiikka on kasvatus- ja yhteiskuntatieteiden välimaastoon sijoittuva tieteenala, jossa yhdistyvät sosiaalinen ja pedagoginen näkökulma.

- Sosiaalipedagogiikan sosiaalisuus:
 - (1) Yhteisöt ja vuorovaikutus, (2) yhteiskunta, (3) sosiaaliset haasteet ja ongelmat
 - Sosiaalipedagogiikan näkökulmasta kuraattorityön ytimessä ovat **suhteet**: oppilaitoksen sisällä, nuoren ja kuraattorin välillä sekä nuoren suhteet yhteisöihinsä ja yhteiskuntaan
- Sosiaalipedagogiikan pedagogisuus ja kasvatuksellisuus:
 - Kasvu ja kasvatus ymmärretään sosiaalipedagogiikassa laajasti: ne ovat asioita, joita tapahtuu läpi elämän, kaikilla elämän osa-alueilla, arkipäivän kohtaamisista kasvatuksen formaaleihin instituutioihin
 - Sosiaalipedagogiikan näkökulmasta myös kuraattorityö on **kasvua tukevaa ja kasvatuksellista työtä**

Näkymiä sosiaalipedagogiikkaan

Sosiaalipedagogisen toiminnan tehtävä on tukea kasvua täysipainoiseen yhteiseloön ja kriittisesti refleksiiviseen yhteiskunnan jäsenyyteen.

1. **Yleinen tehtävä**, joka koskee lähtökohtaisesti kaikkia
 - ▣ Ihmisen persoonallisen ja sosiaalisen kasvun tukeminen
 - ▣ Yhteisöjen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen
 - ▣ Yhteiskuntasuhteiden kehittymisen tukeminen
2. **Eriytynen tehtävä**, joka koskee jonkin erityistuen tarpeessa olevia
 - ▣ Ihmisen kasvun tukeminen erityisesti silloin, kun elämässä kaikki ei mene niin kuin pitäisi
 - ▣ Sosiaalisten haasteiden ja ongelmien kasvatuksellinen kohtaaminen

Sosiaalipedagogisen ajattelun ja toiminnan ainesosia

7

8

Pohdintoja toimintakulttuurista ja sen merkityksestä

mietteitä kuraattorityöstä

Oppilaitos 1

- ”Huomasin, että [kuraattori] oli odotettu vieras, hän oli **jotain auktoriteetin ja ystävän väliltä**, ja häntä oli kiva käydä moikkaamassa.”
- ”Kuraattorin luona poikkeamista ei pidetty mitenkään omituisena tai leimaavana asiana.”
- ”Suurimmaksi osaksi keskustelut liittyivät ystäväpiiriin, kotiasioihin tai vaikka seurustelukuvioihin. Tuntui aina siltä, että puheissa ja keskusteluissa oli suurimmaksi osaksi **positiivinen kaiku**.”

Oppilaitos 2

- ”Suurin osa opiskelijoista saapui paikalle 'pakotettuna' ja usein jonkin **ei-niin-kivan asian**, kuten poissaolojen tai huonojen arvosanojen tiimoilta.”
- ”Olikohan siellä vähän muotia olla **vastarannankiiski**? Se, ettei anna suoralta kädeltä periksi ja kuuntele ohjeita, saattaa näyttää hyvältä kaveriporukan silmissä. ”

[esimerkki] Kohtaamisesta ja luottamuksesta

10

”Kävin muutama vuosi sitten mieleen painuneen keskustelun nuoren, vantaalaisessa lähiössä asuvan tytön kanssa. Hän kertoili minulle kokemuksiaan yläkoulusta ja siitä, miten hänestä, silmätikuksi nousseesta työstä, tuntui siltä, että kukaan koulun aikuisista ei oikeasti välitä eikä ymmärrä. Opettaja näki hänen kokemuksensa mukaan hänessä vain ongelmanuoren leiman, koulukuraattori oli pettänyt luottamuksen kertomalla kahden kesken läpikäytyjä asioita eteenpäin, ja niin edelleen. Hän tunsu olevansa suhteessa koulun aikuisiin yksin ja piittaamattomuuden ympäröimä.

Kysyin tytöltä eikö koulussa tosiaankaan ole ketään aikuista, jonka kanssa hän kokisi voivansa jutella. Tyttö mietti hetken ja vastasi, että itse asiassa on sittenkin: **koulun keittäjä**. Tyttöporukalla oli silloin tällöin tapana livahtaa välitunnilla ruokalaan ja istua lattialla höpöttelemässä, kun keittäjä teki työtään ja kommentoi tyttöjen juttuja työnsä ohessa. Noista hetkistä tytölle oli muodostunut tunne siitä, että joku aikuinen on aidosti läsnä ja valmis kuuntelemaan, että edes yhteen koulun aikuiseen voi luottaa.” (Ryynänen 2012, julkaisematon artikkelikäsikirjoitus)

Kohtaamisesta ja luottamuksesta

11

- Kertomuksen tytölle luottamuksen kokemus löytyi sellaisen aikuisen kanssa, jolla ei ollut erityistä opettamiseen, kasvattamiseen tai ohjaamiseen liittyvää tehtävää, tavoitetta tai päämäärää kouluyhteisössä...
- ...kuitenkin hän oli koulussa tytölle ehkä enemmän kasvattaja tai ”auttaja” kuin kukaan heistä, jotka oli siihen tehtävään nimenomaisesti koulutettu ja palkattu
- Voisiko kyse olla siitä, että keittäjä ei toiminut jonkun roolinaamion tai -odotuksen takaa? Siitä, että hän ei ajatellut tai tehnyt kohtaamista, vaan hän eli sitä?

Onko edessäni Sinä vai Se?

Filosofi Martin Buber (1878–1965) puhuu kahdenlaisista tavoista kohdata toinen ihminen:

- **Minä–Se** -suhteet ovat esineellistäviä (hyöty)suhteita, joissa toista ihmistä kohdellaan kohteena, objektina ja joissa kommunikaatiota luonnehtii yksisuuntaisuus, monologi
 - ▣ Asiantuntija–asiakas -suhteet ovat usein Minä–Se -suhteita – vaikka niiden ei tarvitsisi sellaisia olla
 - ▣ Kohtaaminen ja siinä syntyvä erityinen välitila jäävät tapahtumatta
- **Minä–Sinä** -suhteet merkitsevät toisen ihmisen kohtaamista, halua nähdä juuri hänet, ei jotakin ulkoista määrittelyä tai ongelmaa; ne ovat tasavertaista yhdessäoloa ja yhteyttä siihen, mitä ihminen on

[Esimerkki] Vastarannankiiskeydestä ja osallisuudesta

13

”Vierailin kerran laitoksessa, jossa oli 150 nuorta. Menin sisään, avasin ruokasalin oven ja sain melkein päin naamaa annoksen goiabadaa [guavamarmeladia] ja juustoa, joka oli tähdätty takaseinään. Mukana ollut paikan johtajatar aloitti anteeksipyyntöt, ”voi anteeksi, nämä nuoret ovat mahdottomia”. Myöhemmin pyysin johtajattaren sivummalle ja sanoin, että luulen, että tämän paikan kasvattajat ne mahdottomia ovat, eivätkä nuoret. Onko näiltä nuorilta koskaan kysytty, miksi he heittävät jälkiruoan seinään? – He sanovat vihaavansa sitä. – No niin, siinä on vastaus. – Mutta vihata nyt goiabadaa ja juustoa..!? – Rouva, nyt olemme Koillis-Brasiliassa, tämä ei ole Minas Gerais [yksi Brasilian osavaltioista]. He haluavat ehkä rapaduraa [sokeriruokomakeinen] ja kotijuustoa (queijo coalho). Tai tämä on vain esimerkki, mistä minä tiedän. (...) **Kun nuorella ei ole mahdollisuutta osallistua arkielämänsä järjestelyyn, hänestä tulee imbesilli, kapinoiva, täysin ilman oma-aloitteisuutta, koska kaikki aloitteellisuus on tällöin aikuisten käsissä, aikatauluja myöten.**” (Tutkimushaastattelu, Salvador, Brasilia – Ryyänen 2011, 197–198)

Osallisuudesta

Osallisuus muodostuu kolmesta yhteenkietoutuvasta ulottuvuudesta (Gretchel, Kiilakoski & Nivala 2012; Nivala 2008):

1. **Kuulun mukaan, olen osa** yhteisöä
 - Yhteisö hyväksyy minut osaksi yhteisöä
 - Haluan olla yhteisön jäsen
2. **Toimin osana** yhteisöä, osallistun ja vaikutan
 - Yhteisö tarjoaa minulle mielekkäitä osallistumismahdollisuuksia ja todellisia vaikuttamismahdollisuuksia
 - Osaan ja haluan hyödyntää näitä mahdollisuuksia
3. **Koen olevani osa** yhteisöä, kiinnityn siihen
 - Yhteisö tarjoaa yhteenkuuluvuuden mahdollisuuksia
 - Minulle kehittyy tietoisuuden kuulumisesta merkityksellisenä osana johonkin

Sosiokulttuurinen innostaminen osallisuuden edistäjänä

15

Sosiokulttuurinen innostaminen:

- Toiminta muotoutuu suhteessa kunkin sosiaalisen todellisuuden ominaispiirteisiin ja lainalaisuuksiin
- Toiminta tapahtuu yhdessä
 - ▣ Toiminnan todellisuutta opitaan ymmärtämään yhdessä
 - ▣ Yhdessä muodostettuun ymmärrykseen pohjautuvat suunnitelmat toiminnan luonteesta tehdään yhdessä
 - ▣ Toimintaa toteutetaan yhdessä
- Toiminnalla on aina kolme yhteenkietoutuvaa ulottuvuutta:
 - ▣ Kulttuurinen: luovuus ja ilmaisullisuus
 - ▣ Pedagoginen: persoonan kehittyminen
 - ▣ Sosiaalinen: ryhmät ja yhteisöt

Oppilaitoksesta yhteisöksi

16

- ”Oppilaiden sosiaalinen kehitys koulussa ei riipu vain siitä, mitä heille oppitunneilla opetetaan yksilöiden suhtautumisesta toisiinsa, vaan myös jopa enemmän kouluelämän sosiaalisesta ilmastosta.” (Koskenniemi 1977, 300)
 - ▣ Yhteisöllisyyttä ja yhdessä toimimista oppii vain yhteisöissä ja yhdessä toimimalla
- Koulua tulee kokonaisuudessaan kehittää *yhteisöksi* sen sijaan, että se nähtäisiin ensisijaisesti opetustehtävää toteuttavaksi *organisaatioksi* (Sergiovanni 1994)
- Rakenteellisen ja filosofisen tason muutos kohti tasa-arvoisten suhteiden luonnehtimaa dialogista koulukulttuuria, jota ja jonka muodostumista tuetaan aktiivisesti ja päämäärätietoisesti koulun johdon taholta

Yhteenvetäviä ajatuksia

eli mitä sosiaalipedagogiikka
kuraattorityössä voisi tarkoittaa

Entäs jos...?

18

1. **Kuraattori koulun toimintakulttuurin rakentajana ja muokkaajana?**
 - ❑ Oppilaitoksen mikrovallankumousten dynamisoija ja katalysaattori (Kurki 2006, 98)
 - ❑ Kaikissa kohtaamisissa kohti aitoa avoimuutta ja dialogista vastavuoroisuutta
 - ❑ Oppilaitos yhdessä elämisen ympäristöksi

2. **Kohti monipuolisempaa yhdessä tekemistä?**
 - ❑ Kuraattorityön viitekehukseksi sosiokulttuurinen innostaminen? (vrt. Kurki 2006, 78)
 - Ytimessä oppilaiden osallistuminen toimintaan sen suunnittelusta arviointiin
 - ❑ Nuoret mukaan myös sen määrittelyyn millaista kuraattorityö voisi olla ja millaista sen pitäisi olla kussakin oppilaitoksessa
 - ❑ Osallistumisen kasvattavuus

Entäs jos...?

19

3. **Kohti laaja-alaista pedagogista työtä?**
 - ▣ Kuraattori on väistämättä myös kasvattaja
 - ▣ Myös oppilaan muiden arkipäivän kasvuympäristöjen tunteminen ja ymmärtäminen
 - ▣ Pyrkiminen pois leimaavista mielikuvista: kontrolliroolista kohtaamisrooliin (vrt. Nivala 2006, 148)

4. **Korjaavasta työstä kohti ennaltaehkäisevyyttä?**
 - ▣ Kuraattori oppilaitoksen yhteisöllisyyden katalysaattoriksi?
 - Vrt. ”onko turhaa tai ainakin turhauttavaa työskennellä koulussa yksilöiden kanssa, jos koulu ei yhteisönä vahvista oppilaiden elinvoimaa?” (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 32)
 - vs. ”Kouluyhteisön kehittäminen jää [nykyisin] oppilashuoltoryhmissä oppilaskohtaisten ongelmien vyöryn alle.” (Nivala 2006, 124)

Ajatuksia,
pohdintoja,
kysymyksiä,
kyseenalaistuksia?

KIITOS!

Sanna Rynänen

sanna.ryynanen@uef.fi

Kirjallisuutta esim.

22

- Fielding, M. & Moss, P. 2012. *Radical democratic education*. An essay for the Annual meeting of American Sociological Association, 2012.
- Kurki, L. 2006. Sosiaalikuraattorina koulussa. Teoksessa Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P.: *Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa*. Helsinki: Finn Lectura, 38–100.
- Nivala, E. 2006. Koulukuraattori nuoren maailmassa. Teoksessa Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P.: *Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa*. Helsinki: Finn Lectura, 101–164.
- Sergiovanni, T. 1994. *Building Community in Schools*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Ristiriitoja ja onnistumisia. Koulukuraattorin työ Suomessa. Teoksessa Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P.: *Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa*. Helsinki: Finn Lectura, 11–37.
- Värri, V-M. 1997. *Hyvä kasvatust – kasvatust hyvään. Dialogisen kasvatuksen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta*. Tampere: Tampere University Press.